

дживљај жетве, када се у шумадијским крајевима још жњело српом преточио у песму 'Хвостански жетеоци'. Тај мотив се још упечатљивије види у једној од најбољих Јовановићевих песама „Очев одлазак на њиву”. Отац озлаћен сунцем, до струка у житу „ураћа у њиву / ведрином небоплава” (боје у песми су као на сликама позног Ван Гога); „Погледом осмехе злати / молитвом призива поветарје, // длановима пребира грбину косе / откосима да прегршти руковети / по класју орођује драгоукопи зној”. Сliku која је дата карактерише потпуни мир. Овде нема никаквог насиља над природом. Човек и природа се размењују. Отац откосима „даје” прегршти руковети. А раднички зној се враћа класју као што је од њега узето зрно.

Ово је поезија финих асоцијација, поезија за истанчане духове. Поезија која више даје што јој се читалац више посвећује. Данас су ретке овакве књиге. А самим тим и драгоцене. Узбудљиво ће бити у будућности видети неког младог песника одраслог у градовима који ће за неке сасвим другачије делове свог живота открити да су ванвремени, као што је то све у овој поезији.

Никола ЖИВАНОВИЋ

ИНДИВИДУАЛНО ПОЕТСКО ЗРЕЊЕ

Дарко Јововић, *Изгубљени свијет*, ИГП „Пегаз”, Бијело Поље 2019

У издању Издавачко-графичког предузећа „Пегаз” из Бијелог Поља, а на основу рецензија Милице Бакрач, пјесникиње, и др Драгана Копривице, универзитетског професора књижевности, недавно је објављена нова пјесничка збирка насловљена *Изгубљени свијет*, аутора Дарка Јововића, српског књижевника, који је и врло продуктиван црногорски журналиста.

На преко седамдесет страница Јововић је сабрао десетине пјесама, и извезао збирку у пет посебних циклуса: „Ниједи вијек”, „Губилишта”, „Којим путем мајко”, „Сањајући ватру” и „Чекајући зору”. У занатском смислу (ако се писање поезије, уопште, смије тако детерминисати), Јововић није досљедан класичним поетским формама (у књизи, рецимо, нема сонета, балада, рондела...), али је, по опредељењу, пјесник риме. Блиски су му, очевидно, дистих и катрен, али ни њима није роб. У његовим пјесмама, у овој књизи, пронаћи ћемо квинтил, секстину или септиму, а, покадшто, додуше не пречесто, и дечиму, у којима је врло спретан у извођењу риме. У опсервацијама о поезији Дарка Јововића у књизи *Изгубљени свијет* могло би се примети да стихови овог куриози-

тетног ствараоца, и плодног новинара, нијесу беспрекорно уметрени, али им тиме нијесу одузети поетика, занос, мисаоност, а посебно не прочитати процес његовог индивидуалног пјесничког зрења.

Дарко Јововић је, као поета, рационални сањар. У краткој пјесми „Варка” не крије да је његов дан покушај бјег, од сна, од мртвила, од земље којој би, на концу, „да умакне”. „Ниједи вијек”, пјесма по којој је и цијели први циклус насловљен, саткана је од три катрена; у њој је збијена лудична перцепција одсуства смисла и садржаја у општој поплави („свега и свачега”); описан је процес, рецентан, у којем човјек вапије и тражи суштину. Међутим, „обичног” човјека (а *обичним* се чини сваки који пјесник није) збуњује преданост и препуштеност овог пјесника том општем току, колотечини, сувој и неплодној: „Узалуд иштем гласа / Од ниједног вијека / Ни капље воде из таласа / Ни цика од човјека”. Дакле, у својим успјелим метафоричким исказима Јововић је склон да призна да смо засути не водом тихог тока, већ таласима („свега имамо”, рећи ће други пјесник), али да нас из обиља „не запада” ни кап („само смо тебе жељни”, довршиће Бећковић). Но, и ове срахоте би човјек пребродило, јер „не живи само о хљебу и води” (Мт., 4: 4), али леђима у жилама крвцу опомена Дарка Јововића да не само да нема „ни Црњанског ни Бранка” (мало ли је?!), већ и да „догоријева ријеч Његошева”, а у том случају нам остаје само да нијемимо, скамењени. Стога је, увјерења смо, и аутор ове важне збирке вијек у којем се не понавља, не рецитије, не гусли, па чак готово и не чита Његошева ријеч означио нијемим, а тиме, симболички, нас означио мрцима.

Пјесма испојана у осам катрена, „Ђурђеви Ступови”, најупечатљивија је симболика *свијетџа*, јер је у свакој строфи, посебно, Јововић саопштавао какав је то „свијет” походио, и на који начин, Ђурђеве Ступове, како се упорно трудио да их здружи, али како су, свједоци смо, снажно, изнова, израстали и обнављали се. Пјесник, помало са скривеном иронијом, подсећа ко се све свијетом назива, и што је свијет у односу на божанствени и дуговјеки манастир завјештан Светоме Ђорђу (који нам је дамар и спона национална). Алузивним тоновима и спретним фигурама пјесник дескрибује злодјела која је „свијет” чинио овој древној немањихкој светињи („рушио је свијет твоје олтаре”; „...вјеру да ти сатре”; „...тамничко Бога”; „Преоравао гробове блиске / Угарком ти вадимо очи”; „Поганио бистре ријеке”), и на темељу ових описа омогућио је читаоцу да прочита, међу редовима, који је све „свијет” долазио и пролазио (заслијепљен заборавом на васкрснућа светиња) понад осам стољећа живога храма Светог Георгија. Но, као умјетник, дакле, Божји миљеник, удајући се у преображај и покајање, пјесник се у последњем катрену ове дивне пјесме нада: „Али можда прогледа светиња клета / Опрости зато грехове њине / Не разумије да си изнад свијета / И да свијет од тебе почиње”.

Као освједочени, и одређени, пјесник завичаја (из кога је на васељенску висораван издизао сеоске обичаје), пјесмом „Подивљала крушка” Дарко Јововић нам иманентно саопштава своје виђење времена и временитости, као битних егзистенцијалних одредница. Оно што је временито, дакле, и бивствено је (и бивствујуће). Међутим, код овог аутора, у овој пјесми, једно и друго нијесу блиски појмови, особито у својим егзистенцијалним консеквенцама. Наиме, док је било бивствујућег, пјесникови „преци су питомили душе / знојем бранећи земљу од суше”; значи, овим живим, животом богатим и здравим дескриптивним стиховима, пјесник приближава, пружа личну (а општу) реминисценцију на негдашње, завичајно, сеоско, бивствовање. Кад је превладала временитост, нестало је бивствујућег, те сада „крушка листа животе давне / Одласке наше у свијет броји / Осуђена да ледине равне / Дивљим пупољцима броји”.

Већ у нареченој пјесми, „Подивљала крушка”, уочени су философски хајдегеровски елементи, односно значајан однос бивство–вријеме, али је тај дојам снажнији у ишчитавању пјесме „Низ друмове”. Попут, у философији, Мартина Хајдегера, или, у књижевној прози, Ива Андрића, који су и у насловима својих књига пут и знакове користили, особито овај први, оглашавајући нам, тако, своја темељна мислилачка стремљења, и пјесник Дарко Јововић, скрећући читаоцу пажњу на баријере којима је, очито, наредан, гордо поручује да су „друмови моја судбина”. Ова констатација није наивна, већ врло мистична. Пут је симбол живота, трагања, борбе, а, најпослије, и пјевања, односно самоостварења, јер, поткрај живота ће се сваки зрео човјек осврнути (или, макар, присјетити) на темпоралну стазу чијем крају се примакао.

Пјесмом „Срамне чете”, односно у седам дистиха, колико је чини, пјесник, као сваки човјек благе нарави, који, при свему, врло добро увиђа шта се чини са њим и са његовим родом, поручује да не само да је јасно и очигледно оно што се збива већ и да су пјеснику јавне и оне скривене „намјере наопаке”. Наиме, Јововић је начисто са непозваним четама, које и означава епитетом „срамне”, а то чини јер је за њега, као човјека, најтежа квалификација срамота, а срамотом држи све што није честито, дакле неморално је, а управо су такве „наопаке намјере” да се пјесниковим „прецима разапетим” „крстаче обезглаве”, „преору раке”, „откине сјећање”. Ипак, моћна је и недвосмислена порука пјесника „срамним четама” у завршним строфама (дистисима): „Али моји преци / С душама као свеци / Костима и знамењима давним / Четама пркосе срамним / Знајући да ће убоге чете / Висити на своје бајонете”. Иначе, у овој збирци својом читљивошћу, али и својом квалитативном сложеносту, доминирају пјесме писане у дистисима, попут пјесама „Одбрана”, „Изгубљени свијет”, „Тамновања”, „Низ друмове”...

Ако је Ратко Делетић пјевао „носим тугу Црњанског”, онда би и Дарко Јововић, који је, онедавно, и лауреат награде са Ратковим именом, могао поручити да „дијели мисао В. Тулафића”. Јер, у пет катрена пјесме „Свијет на заласку”, посвећеној Влајку Тулафићу, који је и иманентни поетски субјекат, Јововић нуди неке, начелне, одговоре на Тулафићеву књигу „Кад свијетом промијеним”, при чему сваки завршни дистих у катренима Јововићеве пјесме коинцидира са наслућеним одговорима на питања која је и Тулафић постављао. Кроз Јововићеву оптику, Тулафићева питања данас се очитују као реторичка: „Ти свијетом промијени / А свијет још луђи поста / Мало му камења у крчевини / А зла му никада доста”.

Књига Дарка Јововића је, у много чему, ламент над судбином свијета, над будућношћу планете чији смо житељи, над сјутрашњицом, ако ће је бити. Али прије свега тога, књига је ридање над судбом сопственог народа. А српски народ се, посматрано уназад, кроз вјекове, разоткрио као народ склон несрећама и националним удесима катаклизмичних сразмјера. Седамнаесто и осамнаесто стољеће Срби ће, највјероватније, посебно памтити по великим сеобама, које су биле и бјезаније, покренуте умногоме несазнајним мотивацијама, али које су у народном архетипу остале упечатљиве и по именима ондашњих предводника тих гломазних миграција. Тако је и наш пјесник једну од својих пјесама насловио „Поново долази Арсеније”, из које се само име негдашњих српских патријараха, предводника националних сеоба, доима као општи заједнички именитељ свих малодушних потакнутих жељом да свој народ исељавају и пресељавају са вјековних им огњишта. Тај поновни долазак Арсенијев је пјесникова бојазан (или антиципација) од новог покрета, умјесто снажног и чврстог отпора. Није лако читати упозорљиве стихове: „Поново долази Арсеније / У завежљај свијет да однесе / И проспе га у невидјела пуста / Како не би за моја гладна уста / Остало ни сламке спаса / Ни прегршт топлине / Како завичај не би имао гласа / Док не стаје у даљине”. Снага којом пјесник доживљава националну несрећу је преовлађујућа. Он долазак неког новог Арсенија очекује као намјеру да „нам исели наду”, и „увјери се да су нам душе мртве”, не би ли тако „њиве шумом да засади”, а, у крајњем, да „коријене и завађе наше / пресели под душманске скуте”. Неће бити згорег да се број читалаца ове књиге увишестручи, јер је то, можда, могућност да се не деси да нас лидер, неки, наново, „преметне преко Дрине”.

Иако нијесу подвођене строго под посебан, заједнички циклус, у књизи су се неколико пјесама издвојиле као љубавне. У њих убрајамо: „Груди као одбрана”, „Сањајући ватру”, „Видици”, „Кад останеш сама”, „На раскрсници”, „Љубав у Иванграду”, а заједничко им је, поред осталог, и то да је најтананије осјећање, љубав, због које је и Господ казао да је човјека створио по своме обличју и лику, нешто чега је у пјеснику

било кроз десетљећа његовог живота, али му је отимана, угрожавана, или му је измицала, па га данас, у пјесми, а тиме и у његовом бићу, испуњава и стрепња и невјерица, да му ко љубав, коју он, знам га, посједује, не укради и, поново, не дозволи или, не дај Боже, не обесмисли. Тај „неко“, од ког и Јововић стрепи (а стрепи и потписник ове скромне анализе), назван је у збирци „свијетом“ – онакав какав све јесте и може бити. Љубав је, у наведеним пјесмама Дарка Јововића, осјећање које најсуштинскије почива у пјесниковим грудима, а апсорбује у себе и „мирис биља“, и „гнијездо птице“, и „мајчине руке“, као штит итд. Лирика је код Јововића најразгранатија управо у пјесмама са љубавном (не и еротском) тематиком. Тако се пјесник чврсто држи *неког* женског лика (који нам не открива, чувајући му цјелокупну мистичност), као лирског субјекта, а, као човјек свог завичаја, пјесник се држи и прољећа и љета као поетских симбола жарке људске емоције. Општи је дојам да је, каткад, Јововић писац тугом колорисане и интониране, занесене лирике, коју су таквом учиниле неиспуњене, недосањане, невеселе, протекле љубави.

У завршним опсервацијама о новој књизи Дарка Јововића примјетићемо неодступање од вјечитих поетских тема, али ни од снажне критике генерално инхерентног социјалног тренутка, у чији ковитлац смо (који вољно, који невољом) запали, и који нас вије док нам мисао и дух не сколи. Као рецепт за „одбрану свијета“ можемо преписати добру поезију, а Јововић је један од њених творитеља.

Дамјан ЂУЛАФИЋ

НЕКО МОРА ДА ЈЕ ОКЛЕВЕТАО СРПСКУ К.

Борис Булатовић, *Оклеветана књижевност*, Научно удружење за развој српских студија, Нови Сад 2017

Вјероватно ниједна књижевност у цјелокупној историји новијег доба није претрпјела сличну судбину као што је случај са српском књижевношћу. Од епске поезије, којој је Вук Караџић отворио пут ка највећим представницима европског романтизма, код којих је са одушевљењем примљена, преко највишег признања за књижевни рад нобеловцу Иву Андрићу, до планетарне славе романа Милорада Павића, што су само најмаркантније тачке њене далеко богатије иностране рецепције, српска књижевност је доспјела на осуђеничку клупу са невиђеном оптужбом за иницијални подстицај несреће које је задесила бившу Југославију у тренутку њене разградње. Списак литературе исписане са таквим предубјеђењем на различитим језицима обухвата данас читаву једну